

รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนแบบบูรณาการสำหรับการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในจังหวัดน่าน

An Integrated Community Participation Model for Sustainable Cultural Tourism in Nan Province

วันโชค หุ่นผดุงรัตน์

Wanchoke Hoonpadoungrat

วิทยาลัยการจัดการอุตสาหกรรมบริการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

College of Hospitality Industry Management,

Suan Sunandha Rajabhat University

E-mail: wanchokensw@gmail.com

Received: 8 August 2025; Revised: 19 November 2025; Accepted: 2 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนแบบบูรณาการสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในจังหวัดน่าน ประเทศไทย มีวัตถุประสงค์การวิจัยคือ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อผลลัพธ์การมีส่วนร่วม และ 3) เพื่อเสนอกรอบการพัฒนาที่เหมาะสม ใช้รูปแบบวิธีวิจัยแบบผสมผสานแบบอธิบายเชิงลำดับ โดยมีกลุ่มตัวอย่างจากผู้ตอบแบบสอบถาม 384 คน และผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก 15 คน เครื่องมือวิจัยผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้วยค่า IOC=0.86 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา สหสัมพันธ์เพียร์สัน การวิเคราะห์ถดถอย และการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงธีม ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนประกอบด้วยสี่มิติ ได้แก่ การวางแผน ($\bar{x}=3.72$) การให้บริการ ($\bar{x}=3.85$) การจัดการ ($\bar{x}=3.45$) และการติดตามและประเมินผล ($\bar{x}=3.67$) 2) ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมมีหกปัจจัย ได้แก่ ความเข้มแข็งของภาวะผู้นำชุมชน ($r=0.78, p<0.01$) การสนับสนุนจากภาครัฐ ($r=0.65, p<0.01$) ความพร้อมของชุมชน การยอมรับจากนักท่องเที่ยว การเชื่อมโยงเครือข่าย และการจัดการความขัดแย้ง และ 3) โมเดลการมีส่วนร่วมแบบวงจรบูรณาการที่พัฒนาขึ้นแสดงผลกระทบเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ คือ รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 35 ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมเพิ่มขึ้นร้อยละ 30.2 และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติดีขึ้นร้อยละ 25.6 โมเดลที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเมืองรองทั่วประเทศไทย โดยเฉพาะในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน ประโยชน์เชิงนโยบายรวมถึงการเสริมสร้างการกำกับดูแลการท่องเที่ยวโดยชุมชน การกระจายกลไกการสนับสนุนจากภาครัฐ และการปรับแนวการพัฒนาให้สอดคล้องกับรูปแบบ BCG เพื่อความยั่งยืนด้าน

สิ่งแวดล้อมควบคู่การเติบโตทางเศรษฐกิจ

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การพัฒนาอย่างยั่งยืน

Abstract

This research examined an integrated community participation model for sustainable cultural tourism development in Nan Province, Thailand. The study had three main objectives 1) to investigate community participation patterns in cultural tourism development, 2) to analyze key factors influencing participation outcomes, and 3) to propose an appropriate development framework. The research employed a sequential explanatory mixed-methods approach. The sample consisted of 384 questionnaire respondents and 15 in-depth interview participants. The research instrument was validated with an IOC value of 0.86. Data analysis utilized descriptive statistics, Pearson correlation, regression analysis, and thematic content analysis. The research findings revealed that: 1) Community participation comprised four dimensions: planning ($\bar{x}=3.72$), service provision ($\bar{x}=3.85$), management ($\bar{x}=3.45$), and monitoring and evaluation ($\bar{x}=3.67$). 2) Six significant factors influenced participation: community leadership strength ($r=0.78$, $p<0.01$), government support ($r=0.65$, $p<0.01$), community readiness, tourist acceptance, network linkages, and conflict management. 3) The developed integrated cyclical participation model demonstrated significant positive impacts, including a 35% increase in average household income, a 30.2% increase in cultural pride, and a 25.6% improvement in natural resource conservation. The developed model shows high applicability in similar contexts and can be replicated in secondary cities across Thailand, particularly in the Upper Mekong Sub-region. Policy implications include frameworks for strengthening community-based tourism governance, diversifying government support mechanisms beyond financial assistance, and aligning local tourism development with Thailand's Bio-Circular-Green (BCG) economic model to ensure environmental sustainability alongside economic growth.

Keywords: Community Participation, Cultural Tourism, Sustainable Development

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในภาคเศรษฐกิจสำคัญของประเทศไทย โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นการสร้างประสบการณ์ที่มีความหมายและการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น ในปี 2024 ประเทศไทยต้อนรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ 35.04 ล้านคน สร้างรายได้ 1.8 ล้านล้านบาท (Tourism Authority of Thailand, 2024)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism; CBT) ได้รับการยอมรับในระดับสากลว่าเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเน้นให้ชุมชนมีบทบาทหลักในการควบคุมจัดการ และได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม (Jackson, 2025) จากงานวิจัยพบว่า CBT สามารถมีส่วนช่วยบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 1 (การขจัดความยากจน) และเป้าหมายที่ 8 (งานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ) (Miloud & Hugo, 2024)

จังหวัดน่านเป็นหนึ่งในเมืองรองของประเทศไทยที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสูง ด้วยการมีเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่หลากหลาย รวมทั้งมีชุมชนท้องถิ่นที่ยังคงรักษาอัตลักษณ์และภูมิปัญญาดั้งเดิมไว้ได้ดี ปัจจุบันน่านเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่ได้รับรางวัลด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจาก ITB Berlin 2025

โดยน่านเมืองเก่าได้รับ Green Destinations Gold Award และเชียงคานได้อันดับ 2 ใน Green Destinations Top 100 Story Awards (Tourism Authority of Thailand, 2024) การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในความสำเร็จของ CBT เนื่องจากเมื่อระดับการมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น ชุมชนจะได้รับประโยชน์มากขึ้น (Liu et al., 2017) งานวิจัยในประเทศไทยและเวียดนามพบว่า การพัฒนา CBT ที่ยั่งยืนขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของชุมชน ทรัพยากรมนุษย์ นโยบาย และความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว (Nguyen et al., 2024)

อย่างไรก็ตาม การพัฒนา CBT ยังเผชิญความท้าทายต่าง ๆ เช่น ปัญหาการกระจายผลประโยชน์ที่ไม่เป็นธรรม การขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากชุมชน และการพึ่งพิงการสนับสนุนจากภายนอก (Zielinski et al., 2020) ในบริบทของไทย งานวิจัยพบว่า การขาดความเข้าใจและการตระหนักรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของการท่องเที่ยว รวมทั้งทรัพยากรที่จำกัดสำหรับการเริ่มต้นธุรกิจ เป็นอุปสรรคหลักในการมีส่วนร่วมของชุมชน (Tolkach & King, 2015)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในจังหวัดน่าน

สมมติฐานการวิจัย

H1 ชุมชนในจังหวัดน่านมีการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในระดับปานกลางถึงสูง

H2 ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน

H3 การสนับสนุนจากภาครัฐมีผลต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

H4 การมีส่วนร่วมของชุมชนส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวในทุกมิติ (เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน แบบ Sequential Explanatory Design โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลัก และเชิงคุณภาพเป็นการอธิบายเสริม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและลึกซึ้ง

การวิจัยดำเนินการในจังหวัดน่าน โดยเลือกพื้นที่ศึกษา 5 อำเภอ ได้แก่ เมืองน่าน ปัว บ่อเกลือ สันติสุข และเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและมีชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็ง (สำนักงานจังหวัดน่าน, 2567)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเชิงปริมาณ ประกอบด้วย ชาวบ้านในชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้ประกอบการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวในจังหวัดน่าน รวมประมาณ 15,000 คน

กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ จำนวน 384 คน คำนวณจากสูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ ชาวบ้าน (ร้อยละ 50) ผู้ประกอบการ (ร้อยละ 30) และนักท่องเที่ยว (ร้อยละ 20)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ จำนวน 15 คน ใช้การเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน (5 คน) ผู้แทนภาครัฐ (3 คน) ผู้ประกอบการท้องถิ่น (4 คน) และนักวิชาการ (3 คน)

2. เครื่องมือการวิจัย

แบบสอบถาม แบ่งเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป (10 ข้อ) ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมของชุมชน (20 ข้อ) ใช้มาตรวัด Likert Scale 5 ระดับ ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ (24 ข้อ) ส่วนที่ 4 ความยั่งยืนของการท่องเที่ยว (15 ข้อ)

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ค่า IOC = 0.86

ความเชื่อมั่น ทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างเบื้องต้น 30 คน ค่า Cronbach's Alpha = 0.92

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ประกอบด้วยคำถามหลัก 6 ข้อ และคำถามเสริม โดยครอบคลุมประเด็นการมีส่วนร่วม ปัจจัยสำเร็จ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะเวลา มีนาคม - พฤษภาคม 2568 (3 เดือน)

วิธีการ เก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามแบบตัวต่อตัว และออนไลน์ (Google Forms) เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก แต่ละครั้งใช้เวลา 45-60 นาที

ผู้เก็บข้อมูล นักวิจัยและผู้ช่วยวิจัย 4 คน ที่ผ่านการอบรมการเก็บข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ วิเคราะห์ด้วย สถิติเชิงพรรณนา ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมาน Independent t-test, ANOVA, Pearson Correlation และการวิเคราะห์ถดถอย

ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา โดยการจัดหมวดหมู่เริ่ม ตามกรอบแนวคิดการวิจัย

จริยธรรมการวิจัย ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และมีการขอ อนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลทุกคนก่อนการเก็บข้อมูล

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน

ตารางที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำแนกตามมิติ

มิติการมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ	อันดับ
1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน	3.72	0.68	สูง	2
2. การมีส่วนร่วมในการให้บริการ	3.85	0.72	สูง	1
3. การมีส่วนร่วมในการจัดการ	3.45	0.81	ปานกลาง	4
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล	3.67	0.75	สูง	3
รวม	3.67	0.74	สูง	-

หมายเหตุ เกณฑ์การแปลผล 1.00–2.33 = ต่ำ, 2.34–3.66 = ปานกลาง, 3.67–5.00 = สูง (Best, 1977)

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ชุมชนในจังหวัดน่านมีการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}=3.67$) โดยมิติที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การมีส่วนร่วมในการให้บริการ ($\bar{x}=3.85$) รองลงมาคือ การวางแผน ($\bar{x}=3.72$) การติดตามประเมินผล ($\bar{x}=3.67$) และการจัดการ ($\bar{x}=3.45$) ตามลำดับ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับการมีส่วนร่วมของชุมชน

ปัจจัย	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	ระดับนัยสำคัญ	การแปลผล
1. ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน	0.78**	0.000	สหสัมพันธ์สูงมาก
2. การสนับสนุนจากภาครัฐ	0.65**	0.000	สหสัมพันธ์สูง
3. ความพร้อมของชุมชน	0.59**	0.000	สหสัมพันธ์ปานกลาง
4. การยอมรับจากนักท่องเที่ยว	0.52**	0.000	สหสัมพันธ์ปานกลาง
5. การเชื่อมโยงกับเครือข่าย	0.48**	0.001	สหสัมพันธ์ปานกลาง
6. การจัดการความขัดแย้ง	0.43**	0.002	สหสัมพันธ์ปานกลาง

หมายเหตุ ** = มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยทั้ง 6 ประการมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์สูงสุดคือ ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน ($r=0.78$) รองลงมาคือ การสนับสนุนจากภาครัฐ ($r=0.65$)

การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

เพื่อทดสอบอำนาจการพยากรณ์ของปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ โดยใช้ปัจจัยสำคัญทั้ง 6 ประการเป็นตัวแปรอิสระ และระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นตัวแปรตาม

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน

ตัวแปรอิสระ	β	S.E.	t	p
ค่าคงที่ (Constant)	0.524	0.168	3.12	0.002
ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน	0.412	0.054	7.63	0.000**
การสนับสนุนจากภาครัฐ	0.328	0.062	5.29	0.000**
ความพร้อมของชุมชน	0.186	0.058	3.21	0.001**
การยอมรับจากนักท่องเที่ยว	0.142	0.055	2.58	0.010*
การเชื่อมโยงกับเครือข่าย	0.098	0.051	1.92	0.056
การจัดการความขัดแย้ง	0.074	0.048	1.54	0.125

$R^2 = 0.742$ Adjusted $R^2 = 0.738$ $F = 182.45$ $p < 0.001$

หมายเหตุ ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยทั้ง 6 ประการสามารถร่วมกันทำนายการมีส่วนร่วมของชุมชนได้ร้อยละ 74.2 ($R^2=0.742$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F=182.45$, $p<0.001$)

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (β) พบว่า ตัวแปรที่มีอำนาจพยากรณ์สูงสุดคือ ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน ($\beta=0.412$, $p<0.001$) รองลงมาคือ การสนับสนุนจากภาครัฐ ($\beta=0.328$, $p<0.001$) และความพร้อมของชุมชน ($\beta=0.186$, $p<0.001$) และการยอมรับจากนักท่องเที่ยว ($\beta=0.142$, $p<0.05$) ตามลำดับ ส่วนการเชื่อมโยงกับเครือข่าย และการจัดการความขัดแย้ง ไม่มีอำนาจพยากรณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อพิจารณาร่วมกับตัวแปรอื่น

สมการถดถอยพหุคูณสามารถเขียนได้ดังนี้

$$Y = 0.524 + 0.412X_1 + 0.328X_2 + 0.186X_3 + 0.142X_4$$

เมื่อ Y = การมีส่วนร่วมของชุมชน, X_1 = ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน, X_2 = การสนับสนุนจากภาครัฐ, X_3 = ความพร้อมของชุมชน, X_4 = การยอมรับจากนักท่องเที่ยว

ส่วนที่ 2 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก 15 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน (5 คน) ผู้แทนภาครัฐ (3 คน) ผู้ประกอบการท้องถิ่น (4 คน) และนักวิชาการ (3 คน)

การวิเคราะห์ธีมหลักจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ธีมหลักจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ธีมหลัก	ธีมย่อยสำคัญ	ความถี่	ตัวอย่างคำพูดสำคัญ
ภาวะผู้นำชุมชน	ความมีวิสัยทัศน์ทักษะ	12/15	"ผู้นำต้องมองการณ์ไกล ไม่ใช่แค่ผลประโยชน์ระยะสั้น"
	การสื่อสาร	10/15	"การอธิบายให้ชาวบ้านเข้าใจว่าการท่องเที่ยวจะส่งผลดีอย่างไร เป็นเรื่องสำคัญมาก"
การสนับสนุนภาครัฐ	งบประมาณ	13/15	"เงินลงทุนตั้งต้นสำคัญมาก พอมีเงินทำโครงการ ชาวบ้านจะเริ่มเห็นผล"
	การฝึกอบรม	11/15	"หลังอบรมแล้วได้ความรู้ใหม่ ๆ ทำให้มั่นใจขึ้น"
ความพร้อมชุมชน	ทุนทางวัฒนธรรม	14/15	"เรามีวัฒนธรรมดี มีเรื่องราวให้เล่า"
	ความสามัคคี	10/15	"คนในชุมชนช่วยเหลือกัน พอมีนักท่องเที่ยวมากก็ช่วยกันดูแล"

จากการวิเคราะห์ธีมหลัก พบว่า ภาวะผู้นำชุมชน เป็นธีมที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุด โดยผู้ให้ข้อมูลเน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีวิสัยทัศน์ระยะยาว และทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ส่วน การสนับสนุนจากภาครัฐ ที่ผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญคือ งบประมาณสำหรับการลงทุนเริ่มต้น และการฝึกอบรมที่ต่อเนื่องสำหรับ ความพร้อมของชุมชน ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่และความสามัคคีของคนในชุมชนเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว

มุมมองของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่อปัจจัยความสำเร็จ

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบมุมมองต่อปัจจัยความสำเร็จตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ปัจจัย	ผู้นำชุมชน (n=5)	ผู้แทนภาครัฐ (n=3)	ผู้ประกอบการ (n=4)	นักวิชาการ (n=3)
ภาวะผู้นำ	5.0	5.0	4.0	5.0
การสนับสนุนภาครัฐ	4.0	5.0	5.0	4.0
ความพร้อมชุมชน	5.0	3.0	4.0	4.0
การยอมรับนักท่องเที่ยว	3.0	4.0	5.0	3.0
การเชื่อมโยงเครือข่าย	2.0	4.0	3.0	5.0
การจัดการความขัดแย้ง	4.0	3.0	2.0	3.0

หมายเหตุ คะแนน 5 = ความสำคัญสูงสุด 1 = ความสำคัญต่ำสุด

จากการเปรียบเทียบมุมมองของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่าง ๆ พบว่า ภาวะผู้นำ ได้รับการยอมรับจากทุกกลุ่มว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด โดยเฉพาะจากผู้นำชุมชน ผู้แทนภาครัฐ และนักวิชาการ ส่วน การสนับสนุนจากภาครัฐ ผู้ประกอบการและผู้แทนภาครัฐให้ความสำคัญสูงสุด เนื่องจากต้องการทั้งการสนับสนุนด้านงบประมาณและการอำนวยความสะดวก ความพร้อมของชุมชน ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญสูงสุด เพราะเห็นว่าเป็นรากฐานที่สำคัญ ในขณะที่ การยอมรับจากนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการให้ความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากเกี่ยวข้องโดยตรงกับความสำเร็จทางธุรกิจ

อุปสรรคและความท้าทายในการพัฒนา CBT

ตารางที่ 6 อุปสรรคและความท้าทายที่พบจากการสัมภาษณ์

ประเภทอุปสรรค	ปัญหาหลัก	แนวทางแก้ไข
ปฏิบัติการ	ขาดทักษะการบริการ	อบรมเชิงปฏิบัติการ
	การตลาดไม่มีประสิทธิภาพ	สร้างช่องทางออนไลน์
โครงสร้าง	การเข้าถึงแหล่งเงินทุน	สร้างกองทุนชุมชน
	กฎระเบียบซับซ้อน	ปรับปรุงระบบ One Stop Service
วัฒนธรรม	ความขัดแย้งในชุมชน	เสริมสร้างการสื่อสาร
	การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต	วางแนวทางท่องเที่ยวที่เหมาะสม

ผลการวิเคราะห์อุปสรรคพบว่า ปัญหาด้านปฏิบัติการ เป็นอุปสรรคที่พบมากที่สุด โดยเฉพาะการขาดทักษะการบริการและการตลาดที่ไม่มีประสิทธิภาพ ปัญหาด้านโครงสร้าง ที่สำคัญคือ การเข้าถึงแหล่งเงินทุน

และกฎระเบียบที่ซับซ้อน ส่วน ปัญหาด้านวัฒนธรรม แม้จะพบน้อยกว่า แต่มีผลกระทบระยะยาวต่อความยั่งยืนของชุมชน

ข้อเสนอแนะจากผู้ให้ข้อมูล

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลได้เสนอแนะแนวทางการพัฒนาใน 3 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านการพัฒนาศักยภาพ ที่เน้นการให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง ด้านการจัดการ ที่ต้องการคณะกรรมการที่มีตัวแทนจากทุกภาคส่วน และ ด้านการตลาด ที่เน้นการหาจุดขายที่แตกต่างและการเล่าเรื่องราวที่น่าสนใจ

ส่วนที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐาน

ตารางที่ 7 ผลกระทบของการมีส่วนร่วมต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยว (ทดสอบสมมติฐาน H4)

มิติความยั่งยืน	ก่อนมี CBT	หลังมี CBT	ผลต่าง	ค่า t	นัยสำคัญ
ด้านเศรษฐกิจ					
- รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน (บาท/เดือน)	12,450	16,808	+ร้อยละ 35.0	8.42**	0.000
- อัตราการจ้างงานในชุมชน (ร้อยละ)	68.5	81.2	+ร้อยละ 18.5	6.15**	0.000
ด้านสังคมและวัฒนธรรม					
- ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น	3.21 (ปานกลาง)	4.18 (สูง)	+ร้อยละ 30.2	7.89**	0.000
- การสืบทอดภูมิปัญญาสู่เยาวชน	2.95 (ปานกลาง)	3.87 (สูง)	+ร้อยละ 31.2	6.75**	0.000
ด้านสิ่งแวดล้อม					
- การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	3.12 (ปานกลาง)	3.92 (สูง)	+ร้อยละ 25.6	5.84**	0.000
- การจัดการขยะในชุมชน	2.86 (ปานกลาง)	3.71 (สูง)	+ร้อยละ 29.7	6.21**	0.000

ตารางที่ 8 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

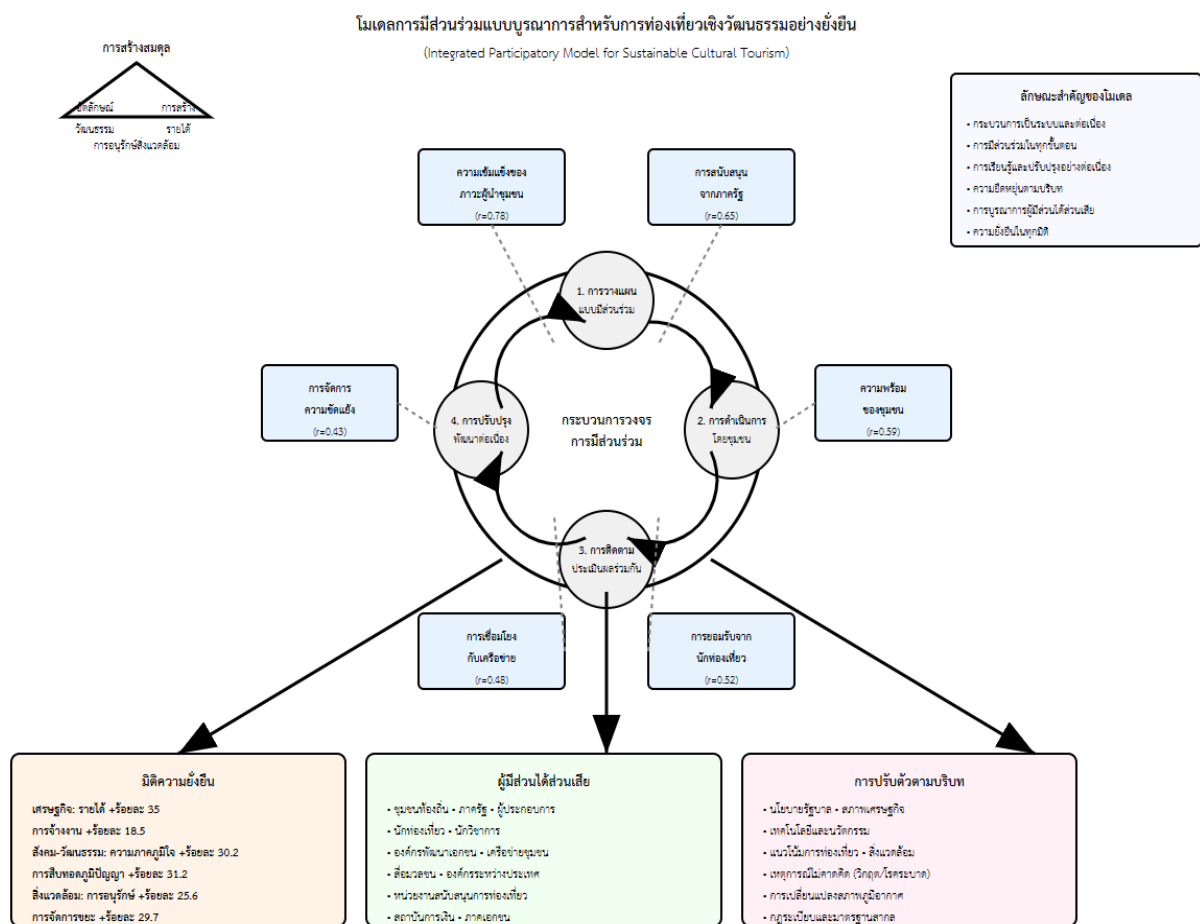
สมมติฐาน	วิธีทดสอบ	ผลการทดสอบ	ผลการยอมรับ/ปฏิเสธ
H1 ชุมชนมีการมีส่วนร่วมในระดับปานกลางถึงสูง	One-Sample t-test	t=15.42, p<0.001	ยอมรับ H1
H2 ความเข้มแข็งของผู้นำมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วม	Pearson Correlation	r=0.78, p<0.001	ยอมรับ H2
H3 การสนับสนุนจากภาครัฐมีผลต่อความสำเร็จ	Regression Analysis	$\beta=0.65$, p<0.001	ยอมรับ H3
H4 การมีส่วนร่วมส่งผลเชิงบวกต่อความยั่งยืน	Paired t-test	t=8.95, p<0.001	ยอมรับ H4

ผลการทดสอบสมมติฐานแสดงให้เห็นว่า สมมติฐานทั้ง 4 ข้อได้รับการยืนยันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสนับสนุนกรอบแนวคิดของการวิจัยนี้

ส่วนที่ 4 ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3

รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการบูรณาการข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้พัฒนา โมเดลการมีส่วนร่วมแบบวงจรบูรณาการ (Integrated Cyclical Community Participation Model) สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในจังหวัดน่าน

ภาพที่ 1 โมเดลการมีส่วนร่วมแบบบูรณาการสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน องค์ประกอบของโมเดล

1. วงจรกระบวนการ 4 ขั้นตอน การวางแผนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Planning) การดำเนินการโดยชุมชน (Community-Led Implementation) การติดตามประเมินผลร่วมกัน (Collaborative Monitoring & Evaluation) การปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement)

2. ปัจจัยสนับสนุนการขับเคลื่อน 6 ประการ ภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง ($r=0.78$) การสนับสนุนจากภาครัฐ ($r=0.65$) ความพร้อมของชุมชน ($r=0.59$) การยอมรับจากนักท่องเที่ยว ($r=0.52$) การเชื่อมโยงเครือข่าย ($r=0.48$) การจัดการความขัดแย้ง ($r=0.43$)

ผลลัพธ์จากการประยุกต์ใช้โมเดล การนำโมเดลไปใช้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในทุกมิติ ได้แก่ รายได้ครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 35 ความภูมิใจในวัฒนธรรมเพิ่มขึ้นร้อยละ 30.2 และการอนุรักษ์ทรัพยากรดีขึ้นร้อยละ 25.6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการวิจัยพบว่าชุมชนในจังหวัดน่านมีการมีส่วนร่วมในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Arnstein (1969) ในระดับ Partnership และ Delegated Power ที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริง การที่มิตินำให้บริกรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนถึงประสบการณ์การต้อนรับแขกที่สั่งสมมาจากวัฒนธรรมการท่องเที่ยวของน่าน ในขณะที่การจัดการมีค่าต่ำสุด ชี้ให้เห็นถึงความต้องการพัฒนาทักษะการจัดการทรัพยากร เมื่อเปรียบเทียบกับบริบทสากล ระดับการมีส่วนร่วมของน่านสูงกว่าการศึกษาใน Mae Kampong เชียงใหม่ (Kontogeorgopoulos et al., 2014) และ Cam Kim เวียดนาม (Nguyen et al., 2024) ความแตกต่างที่สำคัญคือ น่านมีลักษณะเป็น "Multiple-Community Network" ที่หลายชุมชนเชื่อมโยงกันในการพัฒนาท่องเที่ยว แตกต่างจาก "Single Flagship Community" ของพื้นที่อื่น (Zielinski et al., 2020) เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่นในประเทศไทย พบว่า แม่กำปอง จังหวัดเชียงใหม่ มีระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนใกล้เคียงกับน่าน แต่ต่อยกว่าในมิติการให้บริการ เนื่องจากแม่กำปองเป็นชุมชนเดี่ยวที่พึ่งพาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเป็นหลัก ในขณะที่น่านมีความหลากหลายทั้งด้านวัฒนธรรมและธรรมชาติ (Kontogeorgopoulos et al., 2014) สำหรับ เกาะยาว จังหวัดพังงา มีการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ต่ำกว่าน่านอย่างชัดเจน เนื่องจากเผชิญปัญหาการพึ่งพิงนายทุนภายนอกและการขาดความเป็นเอกภาพในชุมชน (Tolkach & King, 2015) ข้อได้เปรียบเฉพาะของน่าน ที่ทำให้มีระดับการมีส่วนร่วมสูงกว่าพื้นที่อื่น ประกอบด้วย 1) มรดกทางวัฒนธรรมที่หลากหลายและเข้มแข็ง รวมทั้งการได้รับรางวัล Green Destinations Gold Award 2) ระบบผู้นำชุมชนที่มีประสบการณ์และการยอมรับจากชาวบ้าน 3) การสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง และ 4) การเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างชุมชนที่แข็งแกร่ง

วัตถุประสงค์ที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนมีความสัมพันธ์สูงสุด และเป็นตัวแปรที่มีอำนาจพยากรณ์สูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาสากลแต่มีค่าสูงกว่าเฉลี่ย การทบทวนวรรณกรรม 68 กรณีศึกษาทั่วโลกโดย Zielinski et al. (2020) พบค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 0.58 ความแตกต่างนี้สะท้อนถึงบริบทของน่านที่มีประวัติศาสตร์การปกครองตนเองและระบบผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง การสนับสนุนจากภาครัฐ ยังสูงกว่าค่าเฉลี่ยในประเทศกำลังพัฒนา (0.45) (Tolkach & King, 2015) อันเนื่องมาจากนโยบายสนับสนุน CBT ของรัฐบาลไทยที่มีความต่อเนื่อง การเปรียบเทียบกับประเทศอื่นในอาเซียนพบว่า Malaysia เน้นการเข้าถึงแหล่งเงินทุนเป็นปัจจัยสำคัญสุด

ในขณะที่ Indonesia เน้นปัจจัยทางวัฒนธรรม (Ernawati et al., 2017) น่านมีการสมดุลระหว่างปัจจัยต่างๆ ทำให้มีความเข้มแข็งรอบด้าน อย่างไรก็ตาม การเชื่อมโยงเครือข่ายยังต่ำกว่า Cam Kim เวียดนาม (0.69) ซึ่งเป็นจุดที่ควรพัฒนาต่อไป (Nguyen et al., 2024) ผลการวิเคราะห์หัตถดอยแสดงว่าการเชื่อมโยงเครือข่ายและการจัดการความขัดแย้งไม่มีอำนาจพยากรณ์อย่างมีนัยสำคัญเมื่อพิจารณาร่วมกับตัวแปรอื่น ซึ่งชี้ให้เห็นว่าปัจจัยเหล่านี้อาจทำหน้าที่เป็นตัวแปรสนับสนุนมากกว่าตัวแปรหลักในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วม

วัตถุประสงค์ที่ 3 รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน

รูปแบบการมีส่วนร่วมแบบวงจรรบูรณาการที่พัฒนาขึ้นส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในทุกมิติ การเพิ่มขึ้นของรายได้ครัวเรือนร้อยละ 35.0 เปรียบเทียบได้กับ Nepal (ร้อยละ 32-40) และ Costa Rica (ร้อยละ 28-35) แต่สูงกว่า Kenya (ร้อยละ 18-25) (UNWTO, 2017) ผลกระทบด้านสังคมวัฒนธรรมที่เพิ่มความภาคภูมิใจร้อยละ 30.2 และการสืบทอดภูมิปัญญาร้อยละ 31.2 สอดคล้องกับ Jackson (2025) ที่พบว่า CBT ช่วยสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น ด้านสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ทรัพยากรที่ดีขึ้นร้อยละ 25.6 แม้จะเป็นบวกแต่ยังต่ำกว่า Hoi An เวียดนาม (ร้อยละ 31.8) (Nguyen et al., 2024) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงพื้นที่สำหรับการพัฒนา โมเดลของน่านมีความยืดหยุ่นสูงและสามารถประยุกต์ใช้ในบริบทที่หลากหลาย โดยเฉพาะชุมชนที่มีมรดกวัฒนธรรมเข้มแข็งและตั้งอยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวหลัก โมเดลการมีส่วนร่วมแบบวงจรรบูรณาการของน่านสอดคล้องกับนโยบาย Bio-Circular-Green (BCG) Economy Model ของรัฐบาลไทยในหลายมิติ มิติ Bio (ชีวภาพ) โมเดลส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยการนำภูมิปัญญาดั้งเดิม อาหารพื้นบ้าน และผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นสินค้าและบริการท่องเที่ยว ซึ่งสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรชีวภาพโดยไม่ทำลายฐานทรัพยากร มิติ Circular (เศรษฐกิจหมุนเวียน) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะและทรัพยากร (เพิ่มขึ้นร้อยละ 29.7) แสดงถึงการนำหลักการเศรษฐกิจหมุนเวียนมาใช้ในการพัฒนาท่องเที่ยว ชุมชนมีการนำของเสียจากกิจกรรมท่องเที่ยวกลับมาใช้ประโยชน์และลดการใช้ทรัพยากรใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการ Reduce, Reuse, Recycle มิติ Green (สีเขียว) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ดีขึ้นร้อยละ 25.6 และการได้รับรางวัล Green Destinations Gold Award แสดงถึงความมุ่งมั่นในการพัฒนาท่องเที่ยวสีเขียว โดยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมการอนุรักษ์

ข้อจำกัดของการศึกษา

การวิจัยนี้มีข้อจำกัดที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ ประการแรก การศึกษาเฉพาะในจังหวัดน่านอาจมีข้อจำกัดในการนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นที่มีบริบททางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจแตกต่างกัน ประการที่สอง ระยะเวลาเก็บข้อมูล 3 เดือนไม่เพียงพอต่อการประเมินผลกระทบระยะยาวและความยั่งยืนของโครงการ CBT ประการที่สาม การใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นอาจส่งผลให้เกิดความเอนเอียงในการเลือกผู้ตอบแบบสอบถาม โดยเฉพาะกลุ่มที่มีการศึกษาสูงและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่แล้ว ประการที่สี่ การประเมินความสำเร็จโดยใช้การรับรู้ของชุมชนเป็นหลักอาจไม่สะท้อนผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงทั้งหมด และ ประการสุดท้าย การวิจัยไม่ได้ศึกษาเปรียบเทียบกับชุมชนที่ไม่มีการพัฒนา CBT ซึ่งอาจส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของการระบุปัจจัยเชิงสาเหตุ ข้อจำกัดเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการศึกษาเปรียบเทียบข้าม

พื้นที่และการติดตามผลในระยะยาวเพื่อยืนยันประสิทธิภาพและความยั่งยืนของโมเดลที่พัฒนาขึ้น

การวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในจังหวัดน่าน โดยรูปแบบการมีส่วนร่วมครอบคลุม 4 มิติหลัก ความสำเร็จขึ้นอยู่กับ 6 ปัจจัยสำคัญ และส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนในทุกมิติ โมเดลการมีส่วนร่วมแบบวงจรมบูรณาการที่ได้จากการวิจัยเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะชุมชนที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศไทย การใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานทำให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์และครอบคลุมมากกว่าการใช้วิธีใดวิธีหนึ่งเพียงอย่างเดียว การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณยืนยันว่าความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนและการสนับสนุนจากภาครัฐเป็นปัจจัยหลักที่มีอำนาจพยากรณ์สูงสุด ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนในประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โมเดลที่พัฒนาขึ้นมีศักยภาพในการบูรณาการเข้ากับนโยบาย BCG Economy Model ของรัฐบาลไทย โดยสามารถเป็นต้นแบบในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) การพัฒนาระบบสนับสนุนภาวะผู้นำชุมชน ภาครัฐควรจัดทำหลักสูตรการพัฒนาผู้นำชุมชนด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม การประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ และการจัดการความขัดแย้ง รวมทั้งสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชน
- 2) การปรับปรุงกลไกการสนับสนุนจากภาครัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนารูปแบบการสนับสนุนที่หลากหลายและต่อเนื่อง ไม่เพียงด้านงบประมาณ แต่รวมถึงการให้คำปรึกษาทางเทคนิค การอำนวยความสะดวกด้านกฎระเบียบ และการสร้างความเชื่อมโยงกับตลาดการท่องเที่ยว
- 3) การพัฒนานโยบายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมระดับชาติ รัฐบาลควรยกระดับนโยบายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นยุทธศาสตร์ระดับชาติโดยกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดที่ชัดเจนในการสร้างความยั่งยืนทั้งสามมิติ พร้อมบูรณาการเข้ากับ BCG Economy Model

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- 1) การพัฒนาระบบติดตามประเมินผลแบบมีส่วนร่วม ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันพัฒนาระบบติดตามประเมินผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ตัวชี้วัดที่ครอบคลุมทั้งสามมิติความยั่งยืน
- 2) การนำโมเดลไปใช้ในพื้นที่อื่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำโมเดลการมีส่วนร่วมแบบบูรณาการไปทดลองใช้ในพื้นที่อื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน โดยปรับให้เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่
- 3) การสร้างกลไกการเชื่อมโยงเครือข่าย ชุมชนควรสร้างและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น จังหวัด และภูมิภาค เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสร้างความเข้มแข็ง

ร่วมกัน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) การศึกษาเปรียบเทียบในบริบทที่แตกต่างกัน ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนระหว่างพื้นที่ที่มีบริบททางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจที่ต่างกัน เพื่อพัฒนาโมเดลที่มีความยืดหยุ่นและประยุกต์ใช้ได้หลากหลาย

2) การศึกษาผลกระทบในระยะยาว ควรมีการศึกษาติดตามผลกระทบของการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวในระยะยาว (5-10 ปี) เพื่อประเมินความคงทนของโมเดลและระบุปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จระยะยาว

3) การพัฒนาเครื่องมือวัดการมีส่วนร่วมที่มีมาตรฐาน ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือวัดระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีความตรงและเชื่อมั่นสูง สามารถใช้ได้ในการบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทยและเปรียบเทียบผลการศึกษาระหว่างพื้นที่ต่างๆ ได้อย่างมีนัยสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานจังหวัดน่าน. (2567). รายงานสถานการณ์การพัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดน่าน ประจำปี พ.ศ. 2567. สำนักงานจังหวัดน่าน.

Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*. 35(4), 216-224.

Best, J. W. (1977). *Research in education*. 3rd ed.. Prentice-Hall.

Ernawati, N. M., et al. (2017). Host-guest orientations of community-based tourism products: A case study in Bali, Indonesia. *International Journal of Tourism Research*. 19(3), 367-382.

Jackson, L. A. (2025). Community-based tourism: A catalyst for achieving the United Nations Sustainable Development Goals one and eight. *Tourism and Hospitality*. 6(1), 29.

Kontogeorgopoulos, N., et al. (2014). Success factors in community-based tourism in Thailand: The role of luck, external support, and local leadership. *Tourism Planning & Development*. 11(1), 106-124.

Liu, S., et al. (2017). The roles of formal and informal institutions in small tourism business development in rural areas of South China. *Sustainability*. 9(7), 1194.

Miloud, Y., & Hugo, N. (2024). Tourism as a solution for the economic revitalization of an American college town. *Tourism and Hospitality*. 5(3), 672-688.

Nguyen, T. H., et al. (2024). Sustainable community-based tourism development: Capacity building for community; The case study in Cam Kim, Hoi An, Vietnam. *Journal of Sustainability Research*. 6(2), e240005.

- TAT Newsroom. (2024, December 28). Thailand welcomes over 35 million visitors in 2024: A milestone paving the way for 2025. Retrieved July 23, 2025, from <https://www.tatnews.org/2024/12/thailand-welcomes-over-35-million-visitors-in-2024-a-milestone-paving-the-way-for-2025/>.
- Tolkach, D., & King, B. (2015). Strengthening community-based tourism in a new resource-based island nation: Why and how? *Tourism Management*, 48, 386-398.
- Tourism Authority of Thailand. (2024). Thailand tourism statistics 2024. Ministry of Tourism and Sports.
- UNWTO. (2017). Tourism and the Sustainable Development Goals – Journey to 2030. World Tourism Organization.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. 3rd ed.. Harper and Row.
- Zielinski, S., et al. (2020). Factors that facilitate and inhibit community-based tourism initiatives in developing countries. *Current Issues in Tourism*, 23(6), 723-739.